

YENİ İLM-i KELÂM

ların yerine tabiat kanunları, tecrübe metodu ve diğer farklı deliller öne alınmalıdır. Aksi takdirde İslâm dininin ilmi çevrelerin mensupları arasında yayılması zorlaşır. Nitekim son asırlarda söz konusu yöntemin ihmal edilmesi fitrî ve mâkul bir din olan İslâmiyet'in nüfuzunun zayıflamasına yol açmıştır (*Yeni İlm-i Kelâm*, I, 7-8, 11-12). Müellife göre İslâm dünyasına geç intikal eden modern felsefe taklit ve tercüme devrini aşamamıştır. Bu durum karşısında yeni felsefenin geleneğe ters düşen bir yapıya yönelmemesi için çaba gösterilmeli, modern aklî yorumların vahye dayalı inanç ilkeleriyle çatışması önlenmeli, gerekirse modern düşüncenin bazı unsurları veya akımları reddedilmelidir (a.g.e., I, 147). Mantık ve felsefeyi kelâm için metodolojik âlet ilimlerinden sayan, bu sebeple Batılı filozofların İslâm prensiplerine ters düşmeyen görüşlerini almakta sakınca görmeyen İzmirli'ye göre inşa edilecek kelâmda yeni mantık ölçü alınmalı, delillerde kullanılmak üzere felsefî bahislerin sadece sonuçlarına yer verilmesi ve sonuç elde edilemeyen tartışmalara girilmemelidir (*SR*, XIV/344 [1333], s. 44). Bu şekilde Yunan felsefesi yerine modern Batı felsefesiyle gerektiği kadar münasebet kurulmalı, skolastik zihniyet bırakılarak yeni metodoloji kuralları uygulamaya konulmalıdır (*Yeni İlm-i Kelâm*, I, 18-19). Burada müellifin, kelâmı bir yandan modern düşünceyle ilişkilendirmeye çalışırken diğer yandan bu ilmin felsefî tartışmalar içinde kaybolmasını da istemediği ortaya çıkmaktadır (Özverarlı, *Kelâm'da Yenilik Araştırmaları*, s. 60-61).

Eserin mukaddimeden sonra gelen ulûhiyyet bahsinde Allah'ın zâtî, varlığının delilleri, esmâ-i hüsnâ, tenzihî ve sübûtî sıfatlarla ilâhî fiiller gibi konulara bakış yapan dört alt bölüm yer almaktadır. Birinci bölümde İslâm âlimlerinin klasik ispat delilleri filozofların farklı görüşleriyle birlikte sıralanmakta, ardından modern felsefenin delilleri incelenmekte, Allah'ın varlığı konusunda öne sürülen karşı deliller dayandıkları felsefî akımlarla birlikte zikredilip cevaplandırılmaktadır. Bu bağlamda "maddiyûn mezhebi" ve "isbâtiyye mezhebi" diye anılan materyalizm ile pozitivizm daha çok vurgu yapılarak bunların tarihî arka planları ve temel fikirleri tanıtılmaktadır. İkinci ve üçüncü alt bölümlerde ilâhî sıfatlar hakkında mezheplerin farklı görüşleri, dördüncü bölümde ilâhî fiillerin yanı sıra irade, aslah, hidayet, kader ve şer meseleleri ele alınmaktadır. Eserin sonunda "tekmile" başlığı altında Allah'ın varlığı-

nın zorunluluğu üzerinde durulmakta, tevhid delilinin ayrıntıları verilmekte, birçok Batılı filozofun metafizik çerçevede akfî delillerle ulûhiyyet fikrini kabul ettiği belirtilmektedir (*Yeni İlm-i Kelâm*, II, 227-237).

Yeni ilm-i kelâm hareketinin Türkiye'deki en önemli temsilcisi sayılan İzmirli İsmail Hakkı'nın bu eseri ve aynı konuda çıkan makaleleri daha çok Osmanlılar'ın son dönemiyle Cumhuriyet'in ilk yıllarına rastlar. İzmirli bu çalışmalarını Bâkîllânî kelâmı yerine Fahreddin er-Râzî kelâmının ortaya çıkışına benzetir ve Râzî döneminde Bâkîllânî kelâmının yeterli görülmemesi gibi Râzî kelâmının da artık ihtiyaca cevap veremez duruma geldiğini, dolayısıyla dinî ilimlerin temelini oluşturan bu ilmin şekil ve usul açısından yenilenmesinin gerektiğini söyler. Zira Fahreddin er-Râzî'nin kelâma dahil ettiği felsefe üç asırdan beri geçerliliğini yitirmiş, yerini yeni bir felsefe almış, bu da söz konusu değişimi kaçınılmaz hale getirmiştir (*SR*, XXI/528-529 [1341], s. 59). Bu dönemde genç nesillerin zihni yeni felsefenin teorileriyle şekillendiği için İslâm akidesini kalplere yerleştirirken gençlerin dilini kullanmak ve etkilendikleri düşünce kalıplarına uygun deliller getirmek gerekir (a.g.e., XXII/551-552 [1342], s. 40).

Yeni İlm-i Kelâm tamamlanmamış bir eser olduğundan hakkında kısmen değerlendirme yapılabilmektedir. Mevcut eserin en belirgin özelliği dolaylı kaynaklardan da olsa benzerleri arasında modern bilim ve felsefenin görüşlerine en fazla yer verilen bir kitap niteliği taşımasıdır. Bilgi bahsi ve tabiat konuları hakkında İslâm düşünürlerinin yanı sıra bazan filozofların isimleri de verilerek modern düşünceye, o günkü fizik ve kimyaya atıflarda bulunulmuştur. Bu açıdan kitap yeni bilim ve felsefeyle irtibatlı bir görünüm arz etmektedir. Eserde Descartes, Kant, Malebranche, Spinoza, Leibnitz, Montesquieu gibi Batılı filozofların görüşlerine yer verilmişse de bunlar çoğunlukla ikinci el kaynaklardan alınmıştır. Descartes'in *Discours de la methode*'u, Comte'un *Cours de la philosophie positive*'i ile Gustave le Bon'un XIX. yüzyıl müslüman aydınları üzerinde fazlasıyla etki yapan *L'évolution de la matière*'i dışında eserin Fransızca kaynakları genelde ders kitabı, ansiklopedi ve sözlük türü çalışmalardır. Bununla birlikte birçok filozofun düşüncesini nakleden İsmail Hakkı İzmirli eserinde aynı zamanda iyi bir klasik İslâm düşüncesi tarihçiliği yapmıştır. O, kelâmcıların gerek filozoflarla gerekse kendi aralarındaki ihtilâflarını zikret-

mekten kaçınmamış, zaman zaman bunları modern Batı düşünürlerinin görüşleriyle karşılaştırmış, ilmi bir üslûpla bütün tarafların delillerini zikretmiştir. Kendi görüş ve tercihlerini bazan belirgin şekilde ifade etmiş, bazan da meseleler hakkında tanıtıcı açıklamalar yapmakla yetinmiştir. *Yeni İlm-i Kelâm* bu yönleriyle bilhassa Türkiye'de etkili olmuş, XX. yüzyılın ortalarından itibaren dinî ilimlerin öğretimine yer vermeye başlanmasından sonra kelâm alanında kaleme alınan eserler için örnek bir çalışma olarak kabul edilmiştir. Kitap üzerinde Sabri Hizmetli tarafından Sorbonne Üniversitesi'nde bir doktora tezi hazırlanmış (*Les idées théologiques d'Isma'il Hakkı İzmirli [1868-1946] dans le "Yeni İlm-i Kelâm"*, 1979) ve eserin yeni harflerle neşri yapılmış (Ankara 1981), ayrıca hakkında bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

İsmail Hakkı İzmirli, *Yeni İlm-i Kelâm*, İstanbul 1339-40 t./1341-43, I-II; a.m.f., *Muhassalü'l-ke-lâm ve'l-hikme*, İstanbul 1336, s. 17; a.m.f., "İslâm'da Felsefe: Yeni İlm-i Kelâm", *SR*, XIV/344 (1333), s. 43-45; a.m.f., "Yeni İlm-i Kelâm", a.e., XXI/528-529 (1341), s. 58-59; a.m.f., "Yeni İlm-i Kelâm Hakkında", a.e., XXII/549-550 (1341), s. 30-32; a.m.f., "Yeni İlm-i Kelâm Hakkında-II", a.e., XXII/551-552 (1342), s. 38-40; Celâleddin İzmirli, *İzmirli İsmail Hakkı: Hayatı, Eserleri, Dinî ve Felsefî İlimlerdeki Mevkii, Jübilesi ve Vefatı*, İstanbul 1946, s. 12, 18-19; Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul 1966, s. 455; Bekir Topaloğlu, *Kelâm İlmî: Giriş*, İstanbul 1993, s. 63-64; Sabri Hizmetli, *İsmail Hakkı İzmirli: 1868-1946*, Ankara 1996, s. 28-30; Adnan Bülent Baloğlu, "İzmirli İsmail Hakkı'nın Yeni İlm-i Kelâm Anlayışı", *İzmirli İsmail Hakkı: Sempozyum 24-25 Kasım 1995* (haz. Mehmet Şeker - Adnan Bülent Baloğlu), Ankara 1996, s. 93-108; M. Sait Özverarlı, "İzmirli İsmail Hakkı'nın Kelâm Problemleriyle İlgili Görüşleri", a.e., s. 109-125; a.m.f., *Kelâm'da Yenilik Araştırmaları*, İstanbul 2008, s. 60-63, 76-77; a.m.f., "Alternative Approaches to Modernization in the Late Ottoman Period: İzmirli İsmail Hakkı's Religious Thought against Materialist Scientism", *IJMES*, XXXIX/1 (2007), s. 77-102; Bayram Ali Çetinkaya, *İzmirli İsmail Hakkı, Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İstanbul 2000, s. 87-89; Ömer Aydın, "İzmirli İsmail Hakkı'nın Yeni İlm-i Kelâm'ının Klasik Yönü", *İslâm ve Klasik* (haz. Sami Erdem - M. Cüneyt Kaya), İstanbul 2008, s. 287-296.

M. SAİT ÖZVERARLI

YENİ MECMUA

İlim, fikir, sanat ve edebiyat dergisi.

İstanbul'da *Yeni Mecmua* adıyla biri Mehmet Talat, diğeri A. Cemal tarafından iki ayrı dergi çıkarılmıştır. Bunlardan ilki, Ziya Gökalp'in öncülüğünde İttihat ve Terak-

ki Cemiyeti'nin maddî desteğiyle 12 Temmuz 1917'de haftalık olarak yayımlanmaya başlanmıştır. Sahibi ve sorumlu müdürü İttihat ve Terakkî'nin önde gelenlerinden Mehmed Talat (Talat Paşa) görünürse de parti derginin yayınına doğrudan müdahale etmemiştir. Yayın periyoduna büyük oranda uyularak altmış altı sayı çıkarılan dergi, I. Dünya Savaşı'ndan başarısızlıkla çıkan İttihat ve Terakkî'nin düşüşü ve Mondros Mütarekesi'nin ardından 26 Ekim 1918'de kapanmış, derginin yönetimini üstlenen Ziya Gökalp tutuklanarak Malta'ya sürülmüştür. 1 Ocak 1923'te Fahri Rifkî'nin (Atay) yönetiminde 67. sayıdan itibaren on beş günlük periyotlarla tekrar yayın hayatına dönen dergi uzun ömürlü olamamış ve 20 Aralık 1923'teki 90. sayısıyla yayımına son verilmiştir. Türkçülük ve milliyetçilik görüşüne bağlı olan dergi devrin ilim, fikir ve edebiyat adamlarını etrafında toplamış, başlığının altında yer alan "ilim, sanat ve ahlâka dair haftalık mecmua" ibaresi doğrultusunda seviyeli bir yayıncılık ortaya koymuştur. Ziya Gökalp'in de arzusuyla ilmi konular herkesin anlayabileceği bir dil ve üslûpla kaleme alınmaya çalışılmıştır. Sosyoloji, edebiyat, tarih gibi alanlarda yazısına sıkça rastlanan Ziya Gökalp başta olmak üzere Köprülüzâde Mehmed Fuad, Ahmed Refik (Altınay), Necmeddin Sâdık (Sadak) gibi isimler derginin yayın politikasının belirlenmesinde de etkili olmuştur. Yahya Kemal (Beyatlı) daha hazırlık aşamasından itibaren Gökalp'i desteklemiş, dergiye "mecmua" adını o teklif etmiş, Gökalp bu ada "yeni" sıfatını eklemiştir.

Geniş bir yazar kadrosu bulunan dergide yazılar "Hafta Musahabesi", "İçtimâiyat", "Edebiyat Musahabesi", "Tarih", "Fikir Hayatı", "Edebiyat Tarihi", "Târîh-i Sa-

nat", "Mûsikî", "Mimari" gibi üst başlıklarla yayımlanmıştır. Daha çok "İçtimâiyat" başlığıyla yazan Gökalp dergiye, Türkçü bir görüşle Türk kültür ve medeniyetinin dü-nünü ve bugününü ele alan çok sayıda yazı yazmıştır. Daha sonra *Türkçülüğün Esasları*'nı oluşturacak fikirlerinin bir bölümü ilk defa bu yazılarda ortaya konmuştur. Ahlâk konusunu "şahsî" ve "aile ahlâkı" gibi başlıklar altında inceleyen seri yazıları çıkmış, bir yazısına başlık yaptığı "Halkçılık" sosyolojik bir içerikle ilk defa gündeme gelmiştir. Bunların yanında "İhtilât ve İçtimâ", "İçtimâi Mezhepler ve İçtimâiyat", "Hilâfetin İstiklâli" gibi dikkati çeken yazılar kaleme almıştır. Köprülüzâde Mehmed Fuad, "Bizde Millî Tarih Yazılabilir mi?" gibi bazı yazıları yanında asıl Türk edebiyatını tarihî devirlere yayılmış geniş bir yelpaze içinde inceleyen çok sayıda çalışması yayımlanmıştır. Köprülüzâde edebiyata ve edebiyat tarihine ait konuları "Bâkî", "Melîhî", "Ahi", "Şeyh Galib", "Nigâr Hanım" gibi şahıs merkezli; "Bizde Mersiye ve Mersiyeciler", "Koşma Tarzı" gibi türler; "Millî Edebiyat", "Edebiyatta Marazîlik", "Türkler'in Acem Edebiyatına Tesirleri" gibi meseleler; "Osmanlı Edebiyatının Başlangıcı", "Fatih Devrinde Edebi Hayat" gibi dönem merkezli olarak ele almıştır. Necmeddin Sâdık savaş gibi aktüel konuları da göz önünde bulundurduğu yazılarında daha çok terbiye, eğitim ve ahlâk meselelerini işlemiştir. Tarihî konulardaki yazılarıyla öne çıkan isim Ahmed Refik (Altınay) olmuştur. Edirne, Musul, Alaşehir gibi şehirleri; Naîmâ, Hoca Sâdeddin, Râşid, Selânikli Mustafa Efendi gibi Osmanlı; Ranke, Treitschke, Michelet gibi Batılı tarihçileri; ayrıca İstanbul'un vâlide camileri, Sultan III. Ahmed çeşmeleri, Bağdat Köşkü gibi tarihî yapılarla ilgili yazıları yanında "Mâzide Bahar

Seyranları", "Sâdâbâd", "Bizanslılar Devrinde Büyükhada" gibi farklı konularda da yazmıştır. Yahya Kemal Paris'ten döndükten sonra şiirlerini topluca ilk defa *Yeni Mecmua*'da "Bulunmuş Sayfalar" üst başlığıyla yayımlamıştır. "Bir Sâkî", "Mâhurdan Gazel", "Şerefâbâd", "Nazar", "Şarkılar", "Telâki", "Abdülhak Hâmid'e Gazel", "Özleyen", "Tahmîs-i Manzûme-i Hümayun"dan oluşan bu şiirler daha sonra *Eski Şiirin Rüzgârıyla* kitabında yer almıştır. Ali Canip (Yöntem) estetik konularındaki birkaç yazısı yanında bazı şiirlerini de yayımlamıştır. Şiirleriyle dergide görünen belli başlı diğer isimler arasında Faruk Nafiz (Çamlıbel), Halit Fahri (Ozansoy), İbrahim Alâeddin (Gövsâ) ve Orhan Seyfî'den (Orhon) başka Ahmed Cevat, Âkil Koyuncu, Hakkı Süha (Gezgin), Halil Nihat (Boztepe), İhsan Mukbil, Mehmed Fuad Köprülü (M. F. rumuzuyla), Yahya Saim (Ozanoğlu), Ali Ekrem (Bolayır) ve Ziya Gökalp de bulunmaktadır.

Derginin ikinci döneminde Ahmed Hâşim "Bir Ağaç Karşısında", "Gurebahâne-i Laklakan" yazıları yanında "Karanfil", "Satırlar" ve "Gece" şiirleriyle dergide yer almıştır. Yine bu dönemde Necip Fazıl (Kısakürek) "Allah", "Sevgilim", "Çılgın", "Kitâbe", "Yegâne", "Sarhoş", "Derbeder", "Yârin Sesi" başlıklı ilk şiirlerini çıkarmıştır. Hikâye türünde en fazla eseriyle dergiye katılan isim Ömer Seyfeddin'dir. Bu hikâyeler arasında "Falaka", "Ferman", "Üç Nasihat", "Kütük", "Pembe İncili Kaftan", "Başını Vermeyen Şehid", "Topuz" gibi konusunu tarihten alanlar bulunmaktadır. Yazar "Yalnız Efe" adlı uzun hikâyesini de burada yayımlamaya başlamıştır. Refik Halit (Karay), "Lisana Hürmet", "Yaziya Hürmet", "Mizahta Ehliyet", "Harp Zengini", "Sinema Derdi" gibi yazıları yanında "Şaka", "Yatır", "Koca Öküz", "Şeftali Bahçeleri", "Yatık Emine" gibi sonradan *Memleket Hikâyeleri*'ne alacağı hikâyeleriyle dergiye katılır. Hüseyin Rahmi (Gürpınar), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Mustafa Nihat (Özön) bir veya birkaç hikâyesiyle görünen belli başlı diğer isimlerdir. Dergide Anatole France, Ivan Turgenyef, Leon Tolstoy, Maksim Gorki gibi hikâye ve romancılarla Goethe, Rousseau, Friedrich Schiller, R. Tagore gibi şair ve yazarların eserlerinden örnek çevirilere de yer verilmiştir. Fevzi Lütfî (Karaosmanoğlu) eleştiri, Avram Galanti (Bodrumlu) dil, Ağaoglu Ahmet Rus edebiyatı, Tekinalp (Moiz Kohen) siyasî ve içtimâi konularda yazmış, Rauf Yektâ, Mûsâ Süreyyâ mûsikî, Mimar Kemâleddin mimari yazılarıyla dergiye katılmıştır. Kâzım Şinasi (Önel), Hüseyin Namık (Orkun), Ha-

۱۲ تموز ۱۹۱۷

صافی : ۱

برنجی سنہ

علم ، صنعت و انبساط دار هفتاد و مجموع

ویرمہ کنڈینسہ مسلک پائش کوہزہ برآرداشہ کین کون
ناصلہ تصادف ایتم . موضوعی یک این بیدیکم اوپینمز
توکمز قوفہ دانسلردن برنی داما دنگلممک ایجون ، جان
حدتلہ سوزہ باشلامد :

فکر احتکاری

— تجارت طلبدہ کی احتکارجیلری آخن دولوسی ذم
ایدہرسک . فکر غائلہ کیلرہ قارشئی تپہ صوصیورسک ؟
یوقہ سنہ دن اونلر دتیمیک ؟

هفتہ و مصاحبه

وایورده ، شندوفرده ، تراموايدہ ، قومده ، جادده
قفا قفايه ویرمش ایکی آدم کوردورسکیز ، هیچ قورقاندن ،
حکم ایديکیز :

Yeni Mecmua'nın
1. sayısının
başlığı

YENİ MECMUA

lim Sabit (Şibay), Hamdullah Suphi (Tanrıöver) dergide yazan diğer isimlerdir. Tefrika edilen eserler arasında Halide Edip'in (Adıvar) *Mev'ud Hüküm* romanı, Yakup Kadri'nin *Erenlerin Bağından* adlı denemeleri, Ahmed Râsim'in *Meşrutiyet Tarihi-Mukaddematı* yanında *İlyada* (Leconte de Lisle), *Beyaz Geceler* (Dostoyevski) gibi çeviri eserler de bulunmaktadır. Dostoyevski'nin *Ölümler Evinin Hatıraları* adlı eserinin çevirisi derginin ilâvesi olarak verilmiştir. Dergi biri Çanakkale muharebeleri (1334 r./1918), diğeri Bursa için (1 Mayıs 1923, nr. 75) iki özel sayı hazırlamıştır. Çanakkale özel sayısının yeni harflerle iki ayrı baskısı yapılmıştır (haz. Muzaffer Albayrak, İstanbul 2006; haz. Ayyhan Özyurt – Murat Çulcu, İstanbul 2006). Genellikle orta sayfada olmak üzere dergide fotoğraf ve resim gibi çok sayıda görüntü malzemesine de yer verilmiştir. *Yeni Mecmua* üzerine Bilal Kırımlı, Sebattin Küçük, Zehra Yamaç gibi araştırmacılar yüksek lisans tezi hazırlamıştır.

Yeni Mecmua adıyla çıkan ikinci derginin ilk sayısı 5 Mayıs 1939'da yayımlanmıştır. Sahibi A. Cemal, mesul müdürü M. Faruk'tur. Derginin 12 Ağustos 1941'de çıkan 120. sayısından sonra bir süre daha yayımını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Dönemin magazin dergileri formatında bol fotoğraflı çıkarılan derginin fikir, sanat, edebiyat ve tarih alanlarında Peyami Safa, Nurullah Ataç, Sait Faik Abasıyanık, Kenan Hulusi Koray, Hakkı Süha Gezgin, Ömer Rıza Doğrul, Mahmud Yesâri, Sermet Muhtar Alus, Selâmi İzzet Sedes, Vâlâ Nurettin (Vâ-Nû), Nizamettin Nazif Tepedelenioğlu, Refik Halit Karay gibi isimlerin bulunduğu yazı kadrosuna röportajlarıyla Hikmet Feridun Es, çizgileriyle Ramiz Gökçe ve Ratip Tahir Burak gibi imzalar da katılmıştır. Peyami Safa "Haftadan Haftaya", Nurullah Ataç "Münekkit Gözüyle" başlıklarında yazılar yazmış, Sermet Muhtar Alus, seri halinde devam eden yazılarında eski İstanbul'un gündelik hayatını ve bazı âdetlerini konu edinmiştir. Hakkı Süha Gezgin'in "Edebî Portreler" başlığı altında çoğu dönemin yaşayan şair ve yazarlarının ele alındığı yazıları ilgi uyandırmış, bazı tartışmalara da yol açmıştır (bu yazılar *Edebî Portreler* adıyla Beşir Ayvazoğlu tarafından 1997'de kitap haline getirilmiştir). Tefrika yazılar arasında Refik Halit'in "Sürgün", Peyami Safa'nın (Server Bedi imzasıyla) "Kanlı Güller", Sait Faik'in "Medârîmaîşet", Vâ-Nû'nun "Vurgun Peşinde" romanlarıyla Mehmet Zeki Pakalın'ın "Tanzimat'tan Cumhuriyete Kadar

Sadrazamlar"ı da yer almaktadır. Sait Faik Abasıyanık, Kenan Hulusi Koray, Server Bedi, Refik Halit Karay hikâyeleriyle dikkat çeken imzalarıdır. Bir süre yazılarıyla dergiye katılan Necip Fazıl Kısakürek'in "Senfoni" (Çile) şiiri şairin yeni eseri olarak önce kendisiyle yapılan bir röportajla tanıtılmış, üçüncü sayıdan itibaren dört bölüm halinde arka arkaya yayımlanmıştır. Mahmud Yesâri ve Refik Halit Karay bazı yazılarında matbuat hatıralarından söz etmiştir. Ömer Rıza Doğrul "Mehmet Âkif", "Ubeydullah Efendi", "Galile", "Tolstoy", "Mûsâ" gibi çoğu "kitleri sürükleyen büyük dehaler"ı konu alan, Nurullah Berk Türk süsleme sanatlarından bahseden ya da "asker ressamı" başlığını taşıyan yazılarıyla dikkat çekmektedir. İbnülemin Mahmud Kemal, Refik Halit Karay, Halit Ziya Uşaklıgil, M. Fatin Gökmen, Yakup Kadri Karaosmanoğlu kendileriyle röportaj yapılan yazar ve bilim adamlarıdır. Bunlara Manisa Tarzani gibi bazı renkli simalar da eklenebilir. Dergide dikkat çeken diğer yazılar arasında Sabiha Zekeriya Sertel ve Eşref Edip'in (Fergan) "Fikret-Âkif Davası Nedir?", Anđan Giz'in "Türk Tarih ve Edebiyatında Londra" yazılarıyla Kaya Bilgegil'in "Güz" şiiri sayılabilir. "Bir Roman", "Haftanın Kitapları" gibi köşeler yanında sinema ve tiyatroya ayrılan sayfalar da bulunmaktadır. Münir Nurettin Selçuk'un oynadığı "Allah'ın Cenneti", "Kahveci Güzeli" ile Mahmud Yesâri'nin bir eserinden çekilen "Akasya Palas" filmleri bu sayfalarda tanıtılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Yahya Kemal Beyatlı, *Siyasî ve Edebî Portreler*, İstanbul 1986, s. 17-19; Sebattin Küçük, "Yeni Mecmua Üzerine Bir İnceleme", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 7, Sivas 1998, s. 191-211; Necdet Ekinci, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Bilimsel Türkcülük Çabalanna Bir Örnek: Yeni Mecmua", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 11, İstanbul 2001, s. 137-162; "Yeni Mecmua", *TDEA*, VIII, 584-585.

ÂLİM KAHRAMAN

YENİ OSMANLILAR CEMİYETİ

1865-1876 yılları arasında
Osmanlı aydınlarının idareye karşı
oluşturduğu muhalif topluluk.

Devletin bütünüyle yeniden yapılanması ve kurumlarının çağdaş ihtiyaçlara cevap verebilecek hale getirilmesi zarureti Tanzimat devri denilen dönemin (1839-1876) en önemli meselesini teşkil etmiştir. Bu yapılanmada, siyasal anlamda temel kanunların hazırlanması ve nihayet Avru-

pa örneğinde bir anayasa ilânıyla devletin meşrutî parlamenter bir idareye kavuşturulması bazı kesimler tarafından ana hedef olarak belirlenmekle birlikte, bunun geniş topraklar üzerindeki yayılımının etnik ve dinî farklılıkları bir arada tutma siyasetine uygun düşüp düşmeyeceği üzerinde ciddi bir şekilde durulmuş olduğu söylemek mümkün değildir. Aynı husus, dönemin aydınlarının dillerinden düşürmedikleri hürriyet söyleminde de kendini göstermiş, bu arada, Avrupa'da toplum katmanlarının ancak uzun zamanların zorlu mücadelelerinden sonra kendi toplumsal ve siyasal yapılarından çağdaş bir netice çıkarabildikleri hususu göz ardı edilmiştir. Bir diğer hayranlık konusu olan medeniyet tanımlaması hürriyet ve anayasa ile yönetilenin bir sonucu gibi algılanmış, Osmanlı aydınları üzerinde derin ruhsal eziklikler doğuran Avrupa'ya mahsus bir üstünlük simgesi olarak ele alınmıştır. Gözlemlenen uygarlığın devletin mevcut yapısına uygunluğu sorgulanmamış, bu doğrultudaki uygulamaların devleti "âbâd" veya "berbâd" edeceği üzerinde fazla durulmamış ve yaşanan hayranlık hâlesi içinde onun "tek dişi kalmış bir canavar" olduğu, ancak imparatorluğun nihai tasfiyesiyle örtüşen bir zaman dilimi içinde idrak edilebilmiştir. Yeni Osmanlılar'ı bu değerleri devletin kurtuluşu için zaruri gören bir fikrî akımın temsilcileri, imparatorluğun -hiç olmazsa müslüman kesimi için- belirli görüşlere sahip ilk "ideologları" diye tanımlamak mümkündür. Ancak bir arada anılan isimler arasında birbiriyle örtüşen bir düşünce beraberliği yoktur ve âhenkli bir grup ve resmî bir kuruluş olma kabiliyeti de tartışmalıdır (Berkes, s. 269 vd.; Mardin, *The Genesis of Young Ottoman Thought*, s. 397; TCTA, VI, 1698-1701).

Beşerî coğrafyası içinde kendine özgü bir yapısı bulunan imparatorluğun, bilhassa hürriyetçi ve milliyetçi akımların etkisiyle ayrılma eğilimi ve mücadelesi içine giren geniş bir hıristiyan nüfusa sahip olması durumu, Tanzimat döneminin önde gelen devlet adamlarından Mehmed Emin Âli ve Keçecizâde Fuad paşaların göz önünde tutmak zorunda kaldıkları en önemli husus olmuştur. Özellikle 1856 Islahat Fermanı'ndan sonraki dönem içinde ortaya çıkan iç kargaşa ve dış müdahaleler reformların sıkı bir idare altında uygulanmasını kaçınılmaz kılmaktaydı. İleride Yeni Osmanlılar diye anılacak olan aydınların muhalefeti bu noktada kendini göstermiş ve hükümdardan ziyade hükümete, özellikle de Fuad Paşa'nın vefatından sonra